

RENEWS

Bringing fresh eyes
to media literacy

MEDYA OKURYAZARLIĞI EL KİTABI

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ÖNSÖZ

MEDYA OKURYAZARLIĞI NEDİR VE NEDEN ÖNEMLİDİR?

Medya ve Bilgi Okuryazarlığı (MIL), kamusal tartışmaları ve sosyal katılımı geliştirmek için medya ve bilginin öğrenilmesini ve anlaşılmasını teşvik eder.

Medya Okuryazarlığı Eğitimi (MLE), vatandaşlıklarını bir bilgi ve iletişim toplumunda kullanmaları için öğrencileri güçlendirmeyi ve de etkin, aydınlanmış ve sorumlu dijital vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu alan, gençlere şunları sağlar:

- **Medyayı**, sosyal ağları ve bilgiyi tüm boyutlarıyla **anlamak**: ekonomik, toplumsal, teknik ve etik

- Bilginin araştırılması, seçilmesi ve yorumlanmasının yanı sıra kaynakların ve içeriklerin değerlendirilmesinde **beceriler geliştirmek**.

- **Medyanın** ve bilginin düşünceler, duygular ve davranışlar üzerindeki **etkisini değerlendirmek**.

- Gençlerin bireysel ve toplu onay için ve aynı zamanda üzerinde düşünme, tartışma ve katılım için bir alan yaratmak üzere medyaya sahip çıkabilmeleri için (hem çevrim dışı hem de çevrimiçi olarak), **medyanın yurttaşlık pratiğini sergileme ve dijital bir vatandaşlık geliştirmek**.

Dahası, medyayı ve bilgiyi nasıl kullanacağını bilen ve özgür, bağımsız ve çoğulcu medyanın gelişimini teşvik eden bir toplumun anlamlı kamusal katılımı teşvik etmesi daha olasıdır.

Bilgi toplumlarımız, yeni teknolojiler ve İnternet sayesinde, her türden bilginin kitlesel yayılımını sağladığından, MLE çok önemlidir. Bu bağlamda, MLE, nüfusun entelektüel özerkliğinin etkili bir gelişimini destekler. **Aşağıdaki kitapçık, bilgiye erişim aracı olarak internetin ve sosyal ağların kullanımındaki artışla karakterize edilen, COVID-19 sağlık krizi gibi belirli bir bağlamda ortaya çıktı. Bu ciddi bilgi açlığı göz önüne alındığında, iyi bilgilendirilmek için derinlemesine düşünme ve pratik araçlar sağlayan MIL, giderek daha fazla önem kazanmaktadır.**

Bu kaynak, kimler içindir ve amacı nedir?

Bu kitapçık, hem bağlamsal öğeleri hem de Medya Okuryazarlığı Eğitimi üzerine düşünme yolları bulabilmeleri amacıyla, eğitimlere, öğretmenlere, kütüphanecilere ve sosyal eğitim verenlere yöneliktir. Pratik alıştırmalar ve değerlendirmeler için öneriler ve de düşünme bakış açıları içermektedir.

KAYNAK YOL HARİTASI

MEDYA OKUR- YAZARLIĞI EĞİTİMİ VERMEYLE İLGİLİ EN SAĞLAM İPUÇLARI

Deneyimli öğretmenlerden, öğrencilerine mümkün olan en iyi dersleri vermelerinde yardımcı olabilecek bazı temel çıkarımlardan oluşan bir koleksiyon.

4

SAĞLIKLI MEDYA DİYETİ

Öğrenciler için bir bildiri olarak kullanılabilir bu bölümde, öğrencilere, medya ve bilgi uygulamalarını kontrol etmeleri için 10 ipucu sunulmaktadır.

5

Anahtar
Konu

1

MEDYA ORTAMI

Bu bölümde öğrencilerin medya ortamındaki kilit noktaları anlamalarına yardımcı olmak amaçlanmaktadır.

6

Anahtar
Konu

2

MEDYA ÖNYARGI

Bu bölümde öğrencilerin medyada ve çevrimiçi ortamda önyargılı yazı yazmanın farklı biçimlerini belirlemelerine yardımcı olmak amaçlanmaktadır.

11

Anahtar
Konu

3

FİLTRE BALONLARI YANKI ODALARI

Bu bölümde, filtre balonları ve yankı odaları kavramları deneyimlerimizi hem çevrimiçi hem de çevrimdışı olarak şekillendirme biçimleri araştırılmaktadır.

16

Anahtar
Konu

4

DEZENFORMASYON, MİSENFORMASYON, KOMPLO

Bu bölümde, öğrencilere, dezenformasyon, misenformasyon ve komplo teorileri gibi medya okuryazarlığı eğitiminin temel kavramları anlatılmaktadır.

22

Anahtar
Konu

5

NEFRET SÖYLEMİ

Bu bölümde, nefret söylemi ve çevrimiçi taciz ele alınmaktadır. Öğrencileri, dijital vatandaşlıklarını geliştirmeleri için yapıcı bir şekilde çevrimiçi olarak nefret söylemini belirleme ve bunlara yanıt verme konusunda güçlendirmeyi amaçlanmaktadır.

28

BİR ÇEVİRİMİÇİ DERGİ OLUŞTURMAK

Bu bölüm, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmek için bir web dergisi oluşturmalarına yardımcı olacak bir rehberdir.

32

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Bu bölüm, öğretmenlere, öğrencileri için kendi yerel bağlamlarında bir medya okuryazarlığı çalışmayı düzenlemeleri için rehberlik, ipuçları ve kaynak sağlar.

36

MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ VERMEYLE İLGİLİ EN SAĞLAM İPUÇLARI

Dünyanın her yanından gençlere medya okuryazarlığı eğitimi verirken edindiğimiz kolektif deneyimlerimizden, bu öğrenimi nasıl olabildiğince ilgi çekici ve etkili hale getireceğimiz yönünde birçok değerli ders çıkardık.

İşte öğrencilerinize mümkün olan en iyi dersleri vermenize yardımcı olabilecek bazı temel çıkarımlardan oluşan bir koleksiyon:

1 Medya okuryazarlığının okul takviminize yerleştirilebileceğinden ve müfredat genelinde daha geniş öğrenim çıktıklarına bağlanabileceğinden emin olun.

Okulların çalışma yoğunluğu göz önüne alındığında, medya okuryazarlığının ek bir yük olarak algılanmaması önemlidir. Ulusal müfredattan dili alın ve medya okuryazarlığı eğitiminin buna nasıl uyduğunu gösterin. Bu, Vatandaşlık dersleri yoluyla veya diğer ilgili konularda (örneğin, tarih; medya çalışmaları; ICT) modül eklemeleri veya yıl boyunca ders dışı bir teklif şeklinde olabilir.

2 Dersler, tartışmaya dayalı öğrenmeyi uygulamalı etkinliklerle dengelemelidir.

Bu, öğrencilerin çok önemli bilgileri özümsemelerine, kendi fikirlerini formüle etmelerine ve 'gri alanlar' üzerinden akranlarıyla çalışmalarına olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda, medya okuryazarlığının soyut bir terimler dizisi yerine somut ve günlük yaşamlarıyla alakalı bir şeye sabitlenmesini sağlar.

3 Önemli konuları tartışırken, öğrencilerinizle yankı oluşturacak örnekler kullanın.

Örneğin, önyargılı bir yayına veya yankı odaları bulabilecekleri bir platforma atıfta bulunurken, bunların, gençlerin gerçek hayat deneyimleriyle ilişkilendirilmesini sağlayın; bu, onları etkinliklere ve tartışmalara katılmaya daha çok teşvik edecektir.

4 Negatifleri pozitiflerle dengeleyin.

Evet, çevrimiçi dünya pek çok kötü davranışın bulunabileceği korkutucu bir yer olabilir. Fakat tüm kullanıcıların öğrenebileceği, keşfedebileceği, paylaşabileceği ve birbiriyle bağlantı kurabileceği pozitif bir ortam da olabilir. Bir denge kurmaya çalışın: Sorunlu davranışın her yerde olduğunu veya çevrimiçi karşılaştıkları her şeye şüpheyle yaklaşmaları gerektiğini önermekten kaçının - bu durum, haberlerden kaçınma veya komplo teorilerine yönelik bir eğilim doğurabilir.

5 Öğrencileri, çevrimiçi ve çevrimdışı ortamda etkili medya okuryazarlığı sergilemeye teşvik edin.

Etkili medya okuryazarlığı eğitimi, gençleri, medyayla çeşitli biçimleriyle etkileşim kurarken bir dizi pozitif davranış ve tutum sergilemeye teşvik eder ve onlara ilham verir. Sonraki derslerde onlara sorun: çevrimiçi dezenformasyonu belirleyebildiniz mi ve nasıl karşılık verdiniz? İnternette bir arkadaşınızı savundunuz ve istismar ve taciz bildiriminde bulundunuz mu? Bunun gibi dijital vatandaşlığa ilişkin iyi örnekleri savunursanız, öğrencileriniz, iyi niyetlerindeki değeri fark ederler.

SAĞLIKLI MEDYA DİYETİ

Sağlıklı bir medya diyeti, bilginin hem çoğaldığı hem de kutuplaştığı, giderek daha da bağlantılı olan bir dünyada, izolasyon ve aşırı yüklemenin önlenmesinin anahtardır.

Medya Okuryazarlığı Eğitimi, medya ve bilgi uygulamalarımızı 10 noktada kontrol etmemizi önermektedir:

1 DURAKLA VE DÜŞÜN
Hızlı ve bol miktarda bilgi akışı bağlamında, bilgileri kontrol etmek ve yeniden okumak için zaman ayırın.

2 KAYNAKLARI KONTROL ET
Yazarı kim? Bilgileri hangi medya yayınladı? Güvenilir olduğu biliniyor mu?

3 YAYIN TARİHİNİ KONTROL ET
Bu bilgiler ne zaman yayınlandı? Hala ilgili mi?

4 GERÇEKLERİ, GÖRÜŞLERDEN AYIR
Bazı durumlarda, haber makalesi görüşe dayalı olup olmadığını kesin belli eder; aksi takdirde, ipuçlarını, önyargıları ve fikirleri ara.

5 KAYNAKLARI ÇEŞİTLENDİR
Çeşitli kaynaklardan yararlanın ve daha eksiksiz bir resim elde etmek için bunları karşılaştırın.

6 TAMAMINI OKUDUĞUN BİR MAKALEYİ PAYLAŞ
Başlıklar, her zaman tüm hikayeyi anlatmaz ve bazen yanıltıcı olabilir.

7 ARAŞTIR
Bilgiyi beklemeyin. Onu arayın.

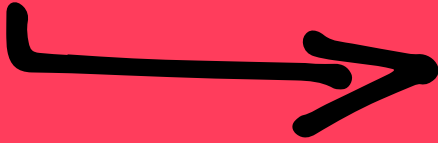
8 KENDİ KENDİNİ SORGULA
Okuduklarınıza her zaman katılıyorsanız ... başka fikir ve kaynaklarla karşılaşmanın zamanı gelmiş olabilir.

9 ÇEVİRİMİÇİ DEZENFORMASYONU/ NEFRET SÖYLEMİNİ RAPOR ET
Sosyal ağlarda dolaşan bir nefret söylemi veya yanlış bilginin ürettiği bir polemğin sizi mutsuz etmesine izin vermeyin. Aksine, proaktif olun ve pozitif içeriği teşvik edin! Sizin gibi düşünen başkalarını da harekete geçirir ve çevrimiçi topluluğunuzu geliştirirsiniz.

10 KATIL
Bir blog, vlog veya dergi oluşturun. Sosyal ağlarda yapıcı ve yaratıcı bir şekilde yer alın.

Anahtar
Konu **1.**

MEDYA ORTAMI

ÖĞRENME HEDEFLERİ

- ✓ Öğrenciler, bilgi ve medyanın ne olduğunu bilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, kendi ülkelerinin ana medya kanallarını tanımlayabilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, geleneksel ile güncel medya arasındaki farkı anlamalıdır.
- ✓ Öğrenciler, demokratik bir toplumda medyanın ve gazetecilerin rolünü ve önemini anlamalıdır.
- ✓ Öğrenciler, sosyal medyanın bilgiyle aramızdaki ilişki üzerindeki etkisini anlamalıdır.

GİRİŞ

Bilgi, günlük yaşamımız ve toplumlarımız için hayati önem taşır. İyi ve net bilgi olmazsa, birçok tehlikeyle karşı karşıya kalırız. Medya, bilginin paylaşımında ve sağlanmasında sorumluluk sahibidir. Medya ortamı onlarca yıldır sürekli değişirken ve dünya giderek daha karmaşık hale gelirken, bu sorumluluk da artmıştır.

Örneğin, seçim zamanlarında, temsilcilerin ve siyasi liderlerin önerilerini, tartışmalarını ve siyasi programlarını yaymanın ana kaynağı medyadır. Bu nedenle, medya aktörleri demokrasilerimizin sorunsuz işlemesi için koruma görevi görürler. Bu büyük ve demokratik rolü sağlamak için, medya ve gazeteciler basın özgürlüğü yasalarıyla korunmaktadır.

Teknolojiler ve internet, her türden bilginin devasa ölçekte yayılmasına olanak tanır. Medyanın yalnızca daha fazla ihtiyatlı olması değil, aynı zamanda medyada nüfusun entelektüel özerkliğini gerçekten geliştirebilecek ve bilgi toplumlarına eşlik eden hızlı değişikliklere adapte edilebilecek daha iyi bir eğitim, bilgi ve dijital vatandaşlık da gerekir.

Bu bölüm, öğrencilerin medya ortamındaki kilit noktaları anlamalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır: geçmiş; bilgiye erişim aracı olarak geleneksel medyadan sosyal medyaya geçiş ve gazetecilerin oynadığı rol. Bu bölümde, öğrencilerin ülkelerindeki medya ortamını keşfetmeleri için bir etkinlik ve bilgilerini test etmek için değerlendirmeler yer almaktadır.

ANAHTAR TANIM

Medya, her şeyden önce, basılı, radyo, internet ve televizyon dahil olmak üzere bilginin kitlesele yayılmasına yönelik fiziksel destektir.

Eleştirel medya okuryazarlığı bağlamında bilgi, aktarılan bir gerçektir; tanımlanmış, doğrulanmış ve onaylanmış kaynaklardan gelir. Bu, gerçeği, sosyal, kültürel ve politik bir mercekla açıklayan veya yorumlayan bağlamlamayı da içerebilir. Dahası, bilgi, şu üç kıstası karşılamalıdır:

1. Kamu yararına

Bir olgunun, medyada ve kelimenin sosyal anlamında bilgi olarak kabul görebilmesi için, kamu yararına olması gerekir. Örneğin, bir futbol maçında bir vatandaşın kendi isteğiyle bulunması, diğer tüm vatandaşların ilgisini çekebilecek bir bilgi oluşturmaz.

2. Olgusal

Bilgi, gerçek içermeli; gerçekçi olmalıdır. Örneğimizi takip edersek, bu, maçın skorunun veya bir oyuncunun sahada sakatlanmasının kendi başına bilgi olduğu anlamına gelir, çünkü bunlar gözlemlenebilir gerçekleri, eylemleri ve sonuçları içerir. Tersine, bir oyuncunun başka bir kulübe transfer edildiğine dair söylentiler veya takım içinde olabilecek herhangi bir potansiyel gerginlik bilgi değildir.

3. Doğrulanmış ve doğrulanabilir

Bir olgunun statüsünün bilgi olduğunun onaylanması için doğrulanmış ve doğrulanabilir olması gerekir. Başka bir deyişle, olguları kontrol etmek için kanıt fikrine kulak vermeliyiz.

MEDYA TARİHİ

SOSYAL MEDYA

GAZETECİLİK

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bilgi yoğunlaşması ve medya destekleri çoğaldı; evler televizyonla donatıldı, radyo kanalları çoğaltıldı ve birçok gazete ve dergi yaratıldı. "Geleneksel medya" terimi özellikle 20. yüzyılı karakterize eden tüm kitle iletişim araçlarını (televizyon, radyo, yazılı basın) ifade eder.

Sonuç olarak, vatandaşların eline geçen bilgiler öncekinden daha önemli ve çeşitli hale gelerek medyanın demokratik gücünü pekiştirdi. Yine de, bilgi kaynağı çoğalmaya ve çeşitlenmeye devam ederken, bilgiyle kişisel ilişkimiz, özellikle 1990'ların başında, internetin ortaya çıkmasından itibaren değişti.

Günümüzde, geleneksel medya, internet kullanımının başlaması ve demokratikleşmesiyle bağlantılı olan «yeni medyayla» rekabet halindedir. Sosyal medya yayınları (örneğin, bloglar) ve sosyal ağlar (Facebook, Instagram, Twitter vb.) «yeni medya» kapsamında yer almaktadır.

İkincisi, insanların bilgiyle olan ilişkisini değiştirdi. **Etkileşimi destekleyen sosyal ağlar, geleneksel medyadaki zayıf bir noktayı, yani izleyicinin ekran önündeki pasifliğini vurguladı.** Vatandaşın bu aktif rolü, herhangi bir kişinin birçok çevrimiçi medyada yorum yapma / bilgi gönderip alma / yayınlama / çok kolay bir şekilde bilgi aktarması halinde şekillenmektedir. Bu, tüm toplumsal konularda uzman ve yurttaş görüşlerinin denkleşmesi, bilgi ve görüşlerin çok daha hızlı ve daha çeşitli paylaşılması ve de yanlış bilginin dolaştırılması, nefret söylemi ve komplo teorileri gibi birçok değişme yol açtı.

Gazeteci, deontolojiye (etik, yöntemler ve nesnellik) saygı duymakla yükümlü bir profesyoneldir ve bilgiyi işleme görevi vardır. Basit bir bilgi vektörü değildir; gazeteci, toplumu anlamak için belirli bir bilgiyi kavrayabilmeye yönelik anahtarlar verebilmek zorunluluğu gibi ileri roller de üstlenebilir.

Bir gazeteci için bilgi aktarmanın pek çok olası yolu vardır. Örneğin şunları görebilirsiniz: Gazeteci, yalnızca gerçekleri ayrıntılı olarak sunup anlattığında «**Doğru haber**». Gazeteciler bunu yaparken genellikle tarafsızlığı hedeflerler. Ya da gazetecinin gerçekleri analiz ettiği ve okuyucuları «nasıl» ve «neden» konusunda bilgilendirdiği bir «**Açıklanmış bilgi**» veya «**Yorumlanmış bilgi**» de olabilir. Gazeteciler, bu tür yazılarda, fikirlerini veya hükümlerini bildirerek gerçekleri yorumlama ve deşifre etme özgürlüğüne sahiptirler.

Gazetecilik mesleği **sosyal ağların gelişinden etkilenmiştir. Gazeteciler artık bilgi üzerinde tekele sahip değildir.** Bu durum, bazen yanlış veya eksik bilgi veya bağlam dışında alınan bilgilerde artışa neden olabilir. Diğer durumlarda, toplumun ana akım gazeteciler tarafından dikkate alınmayan yönlerini analiz edebilen ve eleştirel olarak bakabilen dikkate değer "halk gazeteciliği" örnekleri çoğaltılabilir.

TEMEL ÇIKARIMLAR VE EYLEM ÇAĞRILARI

Tarafsızlık ve nesnellik, idealler ve hedeflerdir, iyi bir gazeteci için bile ulaşılmaması neredeyse olanaksızdır. Fakat haberleri nesnelliğe olabildiğince yakın okumak istiyorsanız, gerçekçi haberlere bakmalı ve yorum ve fikirleri bir kenara bırakmalısınız. Dahası, öğrencileri kaynaklarını ve medya manzarasına bakış açılarını çeşitlendirmeye teşvik edin.

Sosyal medya çağında, çevrimiçi ortamda dolaşan bilgilerin doğruluğunu sorgulamak önemlidir. **Yazan kim? Yazarın geçmişi nedir? Amacı nedir? Son olarak, doğruyu yanlıştan nasıl ayırt edebiliriz?**

Sosyal medyada belirli bir konu üzerindeki fikrinizi belirtmek sizi gazeteci yapmaz. Yine de, öğrencileri ve vatandaşları bilgi akışı sürecine katılmaya teşvik etmek önemlidir (örneğin, yanlış/doğru olmayan bilgileri yorumlama/düzeltilme ve kaynak verme fırsatı için bir vatandaş medyası/blogu oluşturmak).

Büyük miktarda bilgiyle uğraşmak insanlık için yeni bir zorluktur; gençlerin ve vatandaşların bazen yargılarını tutmaları ve bir şeye inanmadan önce düşünmeleri için zaman ayırmaları gerekmektedir. **Kısacası, öğrencileri eleştirel düşüncelerini kullanmaya teşvik edin.**

ETKİNLİK

KELİME BULUTU: MEDYA MANZARASINI KEŞFETMEK

SÜRE
30 dakika

EKİPMAN
Beyaz tahta, kalemler veya markörler

ETKİNLİĞİN TANITIMI

Bu kelime bulutu etkinliğinde, tahtaya «medya» kelimesi yazılır. Öğrencilerden, medya dünyası hakkında bildiklerini ortaya çıkarmak ve bilgilerini birleştirmek için bir grup olarak çalışmaları istenir.

Etkinlik, belirli bir ülkenin medyasının büyük oyuncularını net ve organize bir şekilde sunarken, aynı zamanda onların ne kadar farklı olduklarını da gösterme şansındır.

Bu etkinlik aynı zamanda, öğretmenler için hedef kitlenin medya alışkanlıklarını not etme (Ne tür medya kullanıyorlar? Haberleri nereden alıyorlar?) ve çalıştayı, onların alışkanlıklarına ve tercihlerine göre şekillendirme şansındır. Öğrenciler, verdikleri yanıtlar için ayrıntılar vermeye veya destek bulmaya ve belirli konularda daha ileri tartışmalara zemin hazırlayacak fikirlerini ifade etmeye teşvik edilmelidir.

Bu etkinliğin sonunda, aşağıdaki gibi birkaç soruyla tartışmayı başlatabilirsiniz:

- Sosyal ağlar medya mıdır?
- Geleneksel medyanın farklılıkları nelerdir?
- Bir sosyal ağda gönderi paylaşma veya yazma olanağı, her internet kullanıcılarını potansiyel bir gazeteci yapar mı? Neden?
- Tarafsız bilgi verme konusunda en çok hangi tür medyaya güveniyorsunuz? Neden?

ETKİNLİK TALİMATLARI

1. 'Medya' kelimesini görsel bir ortama yazın ve katılımcıların bulduğu medya kuruluşlarının veya türlerinin (televizyon, radyo, yazılı basın, sosyal medya) adlarını not edin.
2. Katılımcıların önerdikleri medya kuruluşlarını, türlerine göre sınıflandırın.
3. Hangi medyanın kamuya açık ve özel olduğunu belirleyin.
4. Geleneksel medyayı sosyal medyadan ayırın. Katılımcıların çoğu, kasıtlı olarak haber aramak veya sadece zaman geçirmek için sosyal medyayı (Instagram / Snapchat / Facebook) sık sık kullanacaktır. Bu nedenle sosyal medyanın medya manzarasındaki yeri sorusu ya katılımcılar tarafından ya da öğretmen tarafından kendiliğinden ortaya çıkarılacaktır. İnternetteki bilgilerin demokratikleştirilmesi ve sosyal ağlar tarafından olanak verdiği manipülasyon potansiyeli temalarını tanıtmak için iyi bir zamandır. Ayrıca öğrencilere sosyal ağlarda herhangi bir editör veya gazeteci olmadığı hatırlatılmalıdır; profesyoneller yerine bilgiyi üreten ve yayan biziz. O halde, herhangi bir kimsenin ve herkesin sesini sosyal medyada duyurabileceği için, dikkatli olunmalıdır.

Anahtar Konu 2.

MEDYA ÖNYARGI

ÖĞRENME HEDEFLERİ

- ✓ Öğrenciler, «önyargı» ne anlama geldiğini açıklayabilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, farklı önyargılı yazma stillerini görebilmeli ve analiz edebilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, medya önyargısının toplum üzerindeki temel etkilerini kavramalıdır.
- ✓ Öğrenciler, farklı kaynaklardan bilgi almanın yararlarını yanı sıra, bilgi alamamanın risklerini de açıklayabilmelidir.

GİRİŞ

ANAHTAR TANIM

Bir yere kadar, **tüm medyanın kendi içinde farklı derecelerde önyargıya sahip olduğu** iddia edilebilir. Gazeteciler ve editörler dahil, herkesin kendi önyargıları vardır (bilinçli veya bilinçsiz) ve diğer insanlar, olaylar veya sorunlar hakkında varsayımlarda bulunur. Önceki bölümde görüldüğü gibi, ister çevrimiçi medyadan (bloglar ve vloglar, makaleler, sosyal medya gönderileri), yazılı medyadan (dergiler ve gazeteler) veya geleneksel medyanın diğer biçimlerinden olsun, bugün bize bilgi sunulmasının bir dizi yolu vardır. (TV ve radyo) ve bunların tümünün de birilerinin önyargısını yansıtması olasıdır.

Bu tür medya biçimleri içinde **önyargı, farklı şekillerde ve farklı boyutlarda kendini gösterir**. Örneğin, bazı medya kuruluşları olabildiğince tarafsız olmaya çalışırken, yalnızca gerçekler hakkında haber yapmaya ve farklı seslerin ve kaynakların duyulmasını sağlamaya çalışırken, diğerleri aktif olarak bir konu hakkında güçlü bir fikir iletmeye çalışır. Bu olurken, yazar, gerçek ile fikir arasındaki çizgiyi bulanıklaştırabilir, bakış açısının neden doğru olduğunu güçlü bir şekilde kanıtlarken aynı zamanda argümanlarında bir denge duygusundan kaçınabilir. Bazı yayınlar, ya çok önyargılı bir sahibi veya editörü olduğu için, ya da aşırı derecede sansasyonel, partizan medyanın daha fazla okuyucu veya izleyici çektiğini fark ettikleri için önceliği gerçekleri sunmak yerine bu tür fikir temelli medyaya verir.

Sosyal medyanın ortaya çıkmasından itibaren, şirketler, daha az tartışmalı, gerçeklere dayalı yayınların bazılarını göre kullanıcıların daha fazla ilgi gösterdiğini idrak ettikçe, bu tür ağır önyargılı içerik daha da ön plana çıktı. Bu nedenle okuyucular, gerçekleri fikirlerden ayırabilmeli ve bir şey önyargılı olduğunda bunu anlayabilmeli, böylece başka bir kişinin (hatta bir algoritmanın!) bir konuyla ilgili bakış açılarını şekillendirmesine izin vermek yerine, o konuda kendi fikirlerini oluşturabilirler.

Önyargı, bir kişi adil ve dengeli olmak yerine belirli bir konuya, kişiye veya perspektife orantısız bir kayırmacılık veya taraftarlık gösterdiğinde ortaya çıkar. Önyargı, medyanın her yerinde bulunabilir - ister yazı, radyo veya televizyonda - ve genellikle insanları belirli bir bakış açısına yönlendirmek için kullanılır. Bunu yaparken, önyargılı içerik, onları kendileri için düşünmeye cesaretlendirmek yerine genellikle izleyicilerin duygularına hitap eder.

Medyadaki önyargı farkındalığının olmaması, insanları, bir veya yalnızca birkaç bilgi kaynağının bakış açısının gerçeklere dayalı olduğunu ve bu nedenle, bir konu hakkında kendi fikirlerini oluştururken dinlemeleri gereken tek perspektif olduğunu varsaymalarına yol açabilir. Fikirlerimizi başkalarına taşırken, kendi eleştirel düşünme becerilerimizi de terk ediyor olabiliriz. Kendi görüşlerimizi şekillendirmelerine izin verdiğimiz insanlar, toplumdaki bireylere veya gruplara karşı kendilerinden farklı olarak algıladıkları bölücü, zararlı görüşlere sahipse, bu durum, özellikle sorunlu olabilir.

Ön yargılı medya içeriği, izleyicinin dikkatini çekmek ve ardından onlardan duygusal bir yanıt alarak onları görüşleri konusunda ikna etmek için, genellikle sansasyonel ve duygusal dile dayanır. Bu durum, platformların kullanıcıların dikkatini çekmek için rekabet ettiği, sosyal medya çağında daha da belirgin hale geldi. Sosyal medyada içerik yayınlayanlar, bu içeriğin daha fazla teşhir edilebilmesi için bir tepkiye ('beğen', yorum yap, paylaş) neden olması gerektiğinin farkında olduklarından, kendilerini olabildiğince dramatik ve dikkat çekici içerik üretmeye güdümlü hissedebilirler. Bir sonraki bölümde tartışılacağı gibi, bu çevrimiçi içerikle ne kadar çok ilgilenirsek, aynı önyargılı kaynaklardan bize o kadar çok benzeri içerik servis edilir. Bu, diğer kaynaklardan gelen bilgilerin filtrelendiği anlamına gelir, bu da internet kullanıcılarının olayların veya sorunların yalnızca bir tarafını anlamasına ve kendi bilgi balonlarına yerleşmelerine neden olabilir.

Aşağıdakiler dahil birçok farklı önyargılı yazı türü vardır:

- **Pozitif önyargı** (hakkında yazı yazılan konuda kayırmacılık ve abartılı övgü) ve **negatif önyargı** (konuya yönelik olumsuzluk ve saldırı ve de abartılı olumsuz ifadeler) önyargılar;
- **Siyasi önyargı**: Pek çok yaygın sol veya sağ siyasete eğilimlidir. Bu, haberciliği, belirli bir siyasi parti, temsilci lehine olma veya belirli bir siyasi görüşe paralel bakış açısını destekleme yönünde etkiler;
- **Atlamada önyargı**: Medya kuruluşlarında ele alınan konular değişebilir, bazıları belirli hikayeleri veya farklı bakış açılarını veya fikirleri destekleyen bilgileri bildirmemeyi tercih edebilir;
- **Kaynak seçiminde önyargı**: Bir yazar, görüşlerini destekleyen kaynaklardan daha fazla yararlanabilir;
- **Olgular olarak sunulan ifadeler**: Bir izleyiciyi analiz ve düşünceye çok az yer bırakarak ikna etmek için kullanılır: "En son anlaşmazlık, onun yöntemlerini değiştirmedeğinin kanıtıdır";
- **Duygusal manipülatif dil / sansasyonelizm**: Konular veya konu başlıkları, kalıcı ve duygusal bir izlenim yaratmak için şok edici, çirkin bir şekilde sunulabilir. Bu, bizi hikaye hakkında eleştirel düşünmekten alıkoymabilir ve hem iyi (insanları hayır kurumlarına kaydolmaya ikna etmek) hem de kötü (belirli gruplara, kurumlara veya kişilere karşı öfke uyandırmak) amaçlar için kullanılabilir.

TEMEL ÇIKARIMLAR VE EYLEM ÇAĞRILARI

İnsanların fikirlerini körü körüne gerçek olarak kabul etmemek için tükettiğimiz medyadaki önyargının farkında olmamız çok önemlidir. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek şansı fazla olmayan gençler, önyargılı içeriğe özellikle duyarlı olabilirler. **Bu bağlamda, medyadaki önyargıyı belirlemelerine yardımcı olmak için, öğrencilerinizle paylaşabileceğiniz bazı önemli ipuçları burada verilmiştir.**

Bilginin ne kadar dengeli veya önyargılı olduğunu sorgulayın.

Kendinize sorun, çeşitli görüşleri hesaba katıyor mu yoksa kaynakların hepsi tek taraflı mı?

Öfke ve sansasyonelliğe karşı korunun.

Taraflı medya içeriği, Yayıncının vurgulamak istediği noktaya bizi ikna etmek için genellikle duygularımızı hedef alır. Görüntülediğiniz veya okuduğunuz içerikte kullanılan dil üzerinde düşündüğünüzden emin olun: sizi şok etmeye veya öfkelenmeye mi çalışıyor ve bilgiyi sunan kişi neden duygularınızı bu şekilde hedeflemeye çalışıyor? Bu bakış açısına gerçekten katılmanızın yanında, ne düşünmenizi veya hissetmenizi istiyorlar.

Çevrimiçi yavaşlayın!

Kullandığımız sosyal medyada, bize görünüşte sonsuz içerik ve bilgiler sunulur; bunların tümü dikkatimizi çekmek için yarışır ve bir şekilde tepki vermemizi teşvik eder. Bahsedildiği gibi, bu içerik genellikle duygularımızı hedef alır, ancak ham duyguya dayalı bir yanıt, bir şey tepki verme yolları arasında en yararlı olanı değildir. Bu nedenle, yavaşlamak, gördüklerimizi işlememize ve ona tepki vermeden önce gerçekten ne hissettiğimizi düşünmemize olanak tanır.

Bağımsız araştırmacılar olun.

İnternet, keşfetmemiz ve öğrenmemiz için sonsuz bir bilgi kaynağı açtı, o halde neden haber kaynağınızda gördüklerinizi gerçek olarak kabul edesiniz? Çevrimiçi olarak bize sunulan bilgilerin her zaman bir konu hakkında iyi bilgilendirilmiş bir görüş geliştirmek için gereken en doğru bilgi olmadığını hatırlayın. Bunun yerine, konu hakkında geniş çapta okumayı, kendi bilgilerinizi elde etmeyi ve sonunda bu konuda kendi kararınızı vermeyi deneyin.

ETKİNLİK ÖNYARGIYI TANIMLA!

SÜRE
30 dakika

EKİPMAN
Microsoft PPT'li bilgisayar,
interaktif beyaz tahta
veya tepegöz, her grup
için basılı önyargılı
yazı örnekleri (ülkenize
özel çalışma sayfasındaki
örneklere bakın).

ETKİNLİK TALİMATLARI

1. Tüm sınıfı küçük gruplara ayırın (her biri 3 ila 4 öğrenci)
2. Her gruba önyargılı bir yazı örneği verin (**ülkenize özel çalışma sayfasındaki örneklere bakın**).
3. 10-15 dakika boyunca, öğrenciler kendilerine verilen içeriği analiz ederler. Onlara bazı temel sorular sorarak yardımcı olabilirsiniz:
  - Bu taraflı bir yazı mı? Ne ölçüde?
  - Yazar ne düşünmenizi istiyor?
  - Taraflı bir yazı olduğunun işaretleri nelerdir?
4. Sayfa 13 ve PPT slaydında bulunan farklı önyargı türlerini gösterin. Öğrencilerinize, kendilerine verilen örneğin hangi kategorilere girdiğini sorun. (10 dakika)
5. Alıştırma esnasında, onlara, aşağıdaki gibi sorular sormayı deneyin:
  - Burada ne tür bir önyargı var?
  - Nereden biliyorsunuz? Bu tür bir önyargının işaretleri nelerdir?
  - Sizi en çok hangi başlık / alıntı ilgilendiriyor?
  - Sosyal medyanızda hangisini paylaşırsınız ve neden?
6. Önyargılı yazmanın farklı sonuçları üzerine bir tartışma başlatarak bitirin. Duygusal veya duygusal olarak manipülatif dil ile daha yüksek çevrimiçi etkileşim oranları arasındaki bağlantıları tanıtmaya çalışın.
7. Son olarak, tartışmayı açık sorularla başlatabilirsiniz:
  - Taraflı içerik kullanmadan birini ikna edebilir misiniz?
  - Önyargı her zaman tehlikeli midir?
  - Bir olgu (gerçek) ile bir görüş arasındaki fark nedir?
  - Bu başlığın / metnin yazarı bunu bir olgu veya görüş olarak sunmaya çalışıyor mu?
  - Medyada daha önce nerede önyargı gördünüz?
  - Ön yargının insanlar üzerinde ne gibi bir etkisi olabilir?
  - Önyargılı yazı yazmak her zaman kötü müdür? Hangi amaca hizmet edebilir?
  - Bu hikayelerin çevrimiçi paylaşılma olasılığını artıran unsur nedir (sosyal medya veya özel gruplar aracılığıyla)?

Anahtar Konu 3.

FİLTRE BALONLARI / YANKI ODALARI

ÖĞRENME HEDEFLERİ

- ✓ Öğrenciler, bir filtre balonunun ne olduğunu tanımlayabiliyor ve bireyler / toplum üzerindeki etkisini açıklayabilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, bir yankı odasının ne olduğunu ve kendi yankı odalarını örneklerini tanımlayabilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, yankı odalarını bireyler / toplum üzerindeki etkisini açıklayabilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, hem filtre balonlarını hem de yankı odalarını pozitif yararlarını ve negatif sonuçlarını ifade edebilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, farklı kaynaklardan bilgi almanın faydalarını açıklayabilmelidir.

İster web'i keşfetmek için arama motorlarını kullanarak ister sosyal medya platformları aracılığıyla diğer kullanıcılarla etkileşimde bulunun, çevrimiçi zaman geçirdiğimizde, bize sunulan içerik genellikle rastgele seçilmez. Bunun yerine, her bireyin çevrimiçi deneyimi, daha önce aradıkları veya görüntüledikleri içeriğe benzer içerikler sunmak için kişiselleştirilebilir.

Bunun nedeni, çevrimiçi olarak ne kadar çok gezinir, etkileşimde bulunur ve paylaşırsak, verilerimiz ziyaret ettiğimiz platformlar ve web siteleri tarafından o kadar fazla toplanır. Bu da, görüntülediğimiz içeriğin kişiliklerimize daha uygun hale getirildiği anlamına gelir. **Gördüklerimizle -beğenilerimiz, paylaşımlarımız, yorumlarımız, görüşlerimiz üzerinden- veri sağlıyoruz!**

Bu açıkça beraberinde bazı avantajlar da sağlar: Çevrimiçi deneyimlerimiz kişiliklerimizi yansıtacak şekilde düzenlendiğinde, benzer düşünen insanlarla etkileşimde bulunuruz, ilgi alanlarımızda içerik görür, ihtiyaçlarımız ve arzularımızla eşleşen reklamlar ve fırsatları görürüz. Fakat kendine özgü dezavantajları da vardır: algoritmalar, çevrimiçi gördüğümüz içerik ve bilgi çeşitliliğini sınırlayabilir ve bu nedenle dünyayı kavrayışımız çarpık veya en azından daha dar hale gelebilir. Bu gerçekleşirken, **«filtre balonu» ve «yankı odası» etkileri** olarak bilinen deneyimleri yaşarız.

Bu bölümde, filtre balonlarının ve yankı odalarının hem çevrimiçi hem de çevrimdışı deneyimimizi nasıl şekillendirebileceğini keşfedeceğiz. Bu fenomenin hem pozitif faydalarını hem de negatif sonuçlarını sunacağız ve gençlere kendi balonlarını «patlatabilecekleri» yollar önereceğiz.

ANAHTAR TANIMLAR

Filtre Balonları:

Kullanıcıların internet arama geçmişine ve önceki etkileşimlerine dayalı olarak önerilen içerik olduğunda filtre balonları oluşur. Zamanla, kullanıcıları kendilerinden farklı herhangi bir bakış açısına veya ilgi alanına izole edebilirler. Bu durum, uzun dönemde, insanların karmaşık konuları veya olayları anlamasını sınırlandırabilir ve farklı gruplar arasındaki empatiyi ve diyalogu azaltabilir.

Yankı Odaları:

Yankı odaları, kapalı bir grup içinde fikirlerin, fikirlerin ve inançların tekrarlarla pekiştirildiği sosyal alanlardır.

Facebook, Google, Twitter ve YouTube beğenileri dahil olmak üzere başlıca arama motorları, sosyal medya veya eğlence hizmetleri, çevrimiçi aramalarımızı veya haber akışlarımızı seçmek için algoritmalar kullanır. Bu algoritmalar, bu platformları ziyaret ettiğimizde veya onların reklam hizmetlerinin kullanıcılarına reklam içeriği sunduğu web sitelerine gönüllü olarak verdiğimiz verilere dayanarak gördüklerimizi seçer (**bir web sayfasında «Çerezleri Kabul Et» i tıkladığınız her zamanı düşünün!**). Bu veriler, ilgi alanlarımızı, inançlarımızı, davranışlarımızı ve geçmiş zamanlarımızı yansıtıyor, yani sunduğumuz içerik, bazen fark ettiğimizden daha fazlasıyla kişiliklerimize göre düzenleniyor!

Çevrimiçi kişiselleştirmenin, en azından belirli konulara olan ilgimizi derinleştirmesi ve sosyal medyayı ihtiyaçlarımıza göre tasarlanmış gibi göstermesi, bize günlük deneyimlerimizle en çok yankılanan veya benzer düşünen insanlar tarafından tüketilmiş içeriği

sunması gibi açık yanları vardır. Ancak insanların, özellikle de gençlerin filtre balonlarının farkına varması da giderek daha fazla önem kazanmaktadır. İçeriğin bize doğru hedeflendiğini ve önyargılarımıza hitap etmeyen diğer içeriklerin algoritmalar tarafından filtrelendiğini fark etmezsek, sonuç, sorunların karmaşık gerçekliğini yansıtmayan şekilde sorunların ve olayların tek taraflı veya aşırı basitleştirilmiş bir anlayışı olarak karşımıza çıkabilir. Benzer şekilde, kendimizi bu konularda aynı görüşü paylaşan ve çevremizdeki dünyaya dair dar bir anlayış geliştiren insan gruplarının içinde bulabiliriz.

Bu kapalı gruplar veya «yankı odaları», etkileşimde bulunduğumuz bireylerin veya grupların veya tükettiğimiz bilgilerin mevcut bakış açılarımızı, önyargılarımızı veya taraflı bakışlarımızı sürekli olarak güçlendirdiği yerlerde ortaya çıkar. Çoğu insan yankı odası deneyimlerini ilk elden yaşar: İlgi alanlarını paylaştığımız insanlara yöneldiğimiz düşünülürken, kendimizi bu

sosyal alanlarda bulmamız normaldir. En yakın arkadaşlarımızla bir WhatsApp grubunda, en sevdiğimiz ünlülerden birinin sosyal medya profilinde bir yorum bölümünde, hatta ailemizle sadece yemek masasında otururken!

Benzer ilgi alanlarını veya bakış açılarını kendimizle paylaşan bu insanlarla konuşmak, bakış açımızın geçerli ve alakalı olduğunu hissettirebilir. Ancak, karşıt görüşleri takdir etmek için zaman veya yer ayırmadan, yalnızca görüşlerinizi paylaşan insanlarla konuşursanız, bunların görüşler olduğunu kabul etmeyi bırakabilir ve bunları gerçek olarak görmeye başlayabilirsiniz.

Bu, bir soruna dönüşebilir: Görüşlerimiz giderek sağlamlaşırsa, karşıt görüşlere sahip olan insanlarla empati kurmakta, hatta onları dinlemekte zorlanabiliriz. Bu durum gerçekleşirken, toplumdaki bireyler veya gruplar arasında bölünmelerin yaşanması olasıdır ve insanlar bir «biz ve onlar» zihniyetini benimsemeye başlayabilir.

TEMEL ÇIKARIMLAR VE EYLEM ÇAĞRILARI

Her zaman filtre balonlarımızı «patlatmak» veya yankı odalarımızdan çıkmak istemeyebiliriz; her şey bir yana, kişiliklerimize tam olarak uyarlanmış bilgileri okumanın, izlemenin, dinlemenin veya tartışmanın rahatlığından kimler hoşlanmaz ki! Aynı zamanda, web deneyimlerimizi kişiselleştirmek veya bizden farklı olduğunu algıladığımız kişilerle konuşmak ve farklı bir perspektiften hayatın neye benzediğini görmek faydalı olabilir. Çevrimiçi ve çevrimdışı ufuklarını genişletmelerine yardımcı olmak için öğrencilerinizle paylaşabileceğiniz en önemli ipuçlarından bazıları şunlardır:

Çevrimiçi gördüklerinizin rastgele olmadığını kendinize hatırlatın.

Algoritmalar, önceki alışkanlıklarımıza dayanarak, görmek istediğimizi düşündükleri şeyleri bize sürekli olarak sağlıyor. Bir seçim sürecinin var olduğunu anlamak, gördüğümüzün mutlaka daha geniş bir dünyanın panoramik ve kapsamlı bir görüntüsü olduğunu düşünmekten kaçınmamıza yardımcı olabilir.

Arada sıra «Çerezlerinizi» temizleyin.

Çerezler, bir web sitesini her ziyaret ettiğinizde («Çerezleri Kabul Ettiğinizde») verilerinizi depolayan dosyalardır. İzin alınarak, bu Çerezler daha sonra önceki aramanıza veya izleme geçmişinize bağlı olarak etkileşim kurmanız muhtemel içerik veya reklamlar önermelerine yardımcı olmak için diğer sitelerle paylaşılabilir. Öğrenciler, daha az kişiselleştirilmiş bir web'in etkilerini görmek için zaman zaman Çerezlerini silebilirler.

Tarayıcı geçmişinizi arada bir silin.

Hangi arama motorunu kullandığınıza bağlı olarak, gördüğünüz arama sonuçları kısmen tarayıcı geçmişinize göre seçilebilir. Bu, daha önce göz attığınız web sitelerine muhtemelen servis edileceğiniz anlamına gelir, bu da sizi yeni perspektiflerden ve bilgi kaynaklarından daha da uzaklaştırır. Alternatif olarak, DuckDuckGo.com gibi anonim bir tarayıcı kullanmayı deneyebilirsiniz - bu, kullanıcıların gizliliğini korur ve arama sonuçlarını kişiselleştirmez.

Çeşitliliği kucaklayın ve klişeleri reddedin!

İlgi alanlarımızda ve etkileşimlerimizde çeşitlilik arayarak, dünya hakkında daha fazla şey öğrenebilir ve bizi diğer insanlara bağlayan, bizi bölmekten daha fazlası olduğunu kabul edebiliriz. Bunu yapmaya başlamanın kolay bir yolu, kendi bakış açınıza göre farklı bakış açılarına sahip kişileri ve sayfaları çevrimiçi olarak takip etmektir!

Meraklı bir zihniyet yapısını benimsemek ve başkalarının bir konu hakkında ne düşündüğünü öğrenmek, tembel klişelere direnmenizi ve kendi bakış açınızı oluşturmadan önce farklı bakış açılarını anlamak için kendinize meydan okumanızı sağlayacaktır.

Onaylama önyargınızı kontrol edin!

Onaylama önyargısı, önceden var olan görüşlerimizi destekleyen bilgileri aramamıza veya bu bilgilerle anlaşmamıza yol açar. Bir yankı odasında olan şey tam olarak budur. Başkalarıyla etkileşim halindeyken, içerik okurken veya izlerken, düşünmek için duraklamalıyız: buna sadece katılıyor muyum, yoksa yalnızca zaten inandığım şeyi desteklediği için mi bundan zevk alıyorum? Eleştirel düşünceyi gerçekten göstermek için, bir şeyi neden onayladığımızı sorgulayabilmeliyiz.

ETKİNLİK

AYNI HİKAYE, FARKLI BAKIŞ AÇISI

SÜRE
30-45 dakika

EKİPMAN

Microsoft PPT'li bilgisayar,
interaktif beyaz tahta
veya tepegöz, her grup için
basılımaş halde etkinlik
başlıkları sonraki sayfaya
bakınız).

ETKİNLİĞİN TANITIMI

Bu etkinlik, öğrencilere yalnızca aynı perspektifi aktaran kaynaklardan bilgi almanın sonuçlarını göstererek hem filtre balonunu hem de yankı odası etkilerini simüle etmek için tasarlanmıştır. Etkinliğin sonunda, öğrenciler, bir konuda kendi fikrimize karar vermeden önce, aynı hikayenin birçok yönünü takdir etmemizi nasıl sağlayacağı da dahil çeşitli kaynaklardan bilgi tüketmenin faydalarının farkına varmalıdırlar.

ETKİNLİK TALİMATLARI

1. Tüm sınıfı üç gruba ayırın. Her gruba aynı konuyla ilgili bir dizi benzersiz başlık (sonraki sayfaya bakınız) verin. Bir sette 5'ten fazla başlık olmamalı ve her setin tartışılan konuyla ilgili farklı bir bakış açısı olmalıdır: **pozitif önyargı**, **negatif önyargı** ve **nötr** bakış açısı.
2. Öğrenciler gruplarına verilen başlıkları okumalı ve bu hikayede ne olduğunu belirlemeye çalışmalıdır. Olanlarla ilgili sonuca varmadan önce, başlıktan olabildiğince fazla bilgi elde etmeye çalışmalıdırlar.
3. 5-10 dakika sonra, her grup kendi haberlerini tüm sınıfa sunmak için bir üye belirlemelidir. Bu üç öğrenci - her gruptan bir - daha sonra kendi haber hikayelerini tartışmaya hazır olmalıdır. **Pozitif grupla** başlayın ve **nötr grupla** bitirin. Aşağıdaki konularda yorum yapmalıdırlar:
  - a) Bu hikayede kimler var?
  - b) Onlara ne oldu?
  - c) Buradaki sorun veya olayın sorumlusu var mı?
  - d) Grup, bu hikaye ve konuları hakkında ne düşünüyor?
4. Tüm gruplar, başlıklarını sunduktan sonra, ilk iki gruba önyargılı içerik verildiğini ortaya çıkarabilir ve ardından bu başlıkların hangi yönlerden önyargılı olduğunu tartışabilirler.
5. Etkinlikten önce yapmadıysanız, sınıfa filtre balonu kavramını anlatın.
6. Sınıfa şunu sorun: Bilgilerimizi yalnızca sınırlı sayıda kaynaktan aldığımızda ve önyargılarımızı yansıtmayan daha geniş bilgiler filtrelendiğinde ne olabilir?
7. «Yankı odaları» kavramını tartışın ve çeşitli bilgi kaynaklarını okumanın veya farklı fikirlere, inançlara veya ilgi alanlarına sahip insanlarla kendi başınıza konuşmanın neden faydalı olabileceğini sorun. Öğrencilere kendi yaşamlarında yankı odalarıyla ve filtre balonlarıyla nerede karşılaşmış olabileceklerini sorun.
8. Son olarak, öğrencilerden filtre balonlarını 'patlatabilecekleri' ve yankı odalarından çıkabilecekleri kısa bir yol listesi oluşturmaları için çiftler halinde veya küçük gruplar halinde çalışmalarını isteyin. Öğrencilerinizi desteklemek ve onlara başlarken yararlanabilecekleri bazı fikirler vermek için bu bölümdeki Temel çıkarımlar listelerini kullanabilirsiniz. 10 dakika sonra, Temel çıkarımlar slaydını açıklamadan önce, tartışma için, her çift veya grubun geribildirimlerini toplayın.

ETKİNLİK REHBERLİĞİ

Öğrencilere verilecek başlıkları seçerken, güçlü fikirlere sahip olma ihtimallerinin düşük olduğu bir konu seçmelisiniz, aksi takdirde kendi önyargılarınızı etkinlikte kullanabilirler. Çeşitli başlıkları olan iyi bir haber bulmakta zorlanıyorsanız, her zaman kendi haberinizi oluşturabilirsiniz.

Örneğin, 2019'da dünya genelinde gerçekleşen gençlerin iklim değişikliği protestolarıyla ilgili bir dizi başlık olabilir. Bu başlıklar, aşağıdakileri içerebilir:

Pozitif Başlıklar:

- *Cesur çocuklar gelecekte için ayağa kalkar ve gezegenleri için doğru olanı yaparlar.*
- *Ama ne Süper Starlar: Dünyanın her yerindeki çocuklar, gezegenin yok edilmesini protesto etmek için sınıflarından cesurca çıkıyorlar.*
- *Gezegen koruyucuları! Gençler, yetişkinlere bunu nasıl yapacaklarını göstererek geleceklerinin güvenliği için dikkat çekiyor.*

Negatif başlıklar:

- *Bencil çocuklar, işe yaramaz protestolara katılmak için derslerini bırakarak başkaları için okul gününü harcıyorlar.*
- *Tembel çocuklar, iklim değişikliği protestolarını okulu bir gün asmak için bir bahane olarak kullanıyor.*
- *Ebeveyn paniği! Bencil öğrenciler, protesto etmek için okuldaki kaçarak ve kimseye söylemeyerek ebeveynlerini korkutuyor.*

Nötr Başlıklar:

- *14 Temmuz'da tüm dünyada gençliğin iklim değişikliği protestoları yapılıyor.*
- *Küresel olarak bir milyonun üzerinde çocuk iklim değişikliği protestolarına katılıyor.*
- *Dünyanın her yerinden çocuklar gün boyunca iklim aktivisti oluyor!*

Etkinliğin sonunda, öğrencilere, YouTube veya TikTok veya diğerleri gibi bir platformu her kullandıklarında kendilerine muhtemelen filtre balonu etkisinin sunulduğunu söyleyebilirsiniz. Bu platformlar, önceki «izleme geçmişlerine» dayalı olarak kullanıcılara video önermek için algoritmalar kullanır. Bunu göstermek için, öğrencileri oturum açtıklarında YouTube ana sayfalarında önerilen videolara bakmaya teşvik edebilirsiniz. Öğrenciler daha sonra bu önerilen videoları çıkış yaptıklarında kendilerine sunulan videolarla karşılaştırabilirler. Bu, filtre balonunun hareket halinde olduğunu gösterir!

Filtre balonları ve yankı odaları dersinin sonuna doğru, öğrencilerinizden bu kavramları anladıklarından emin olmalarını ve bir sonraki konuya geçmeye hazır olduklarını göstermelerini isteyebileceğiniz birkaç soru vardır. Bu sorular şunları içerebilir:

- Bilgilerimizi, yalnızca bir konu hakkında aynı görüşe sahip kaynaklardan alırsak ne olabilir?
- Yalnızca sosyal medyada bizi hedef alan içeriğe bakarsak ne olabilir? Hangi becerileri sınırlıyor olabiliriz?
- Filtre balonu etkisini çevrimiçi olarak nerede deneyimlediniz?
- Hangi yankı odalarının bir parçasısınız?
- İnternette sizinle benzer ilgi alanlarına sahip kişilere yönlendirilmenin ne gibi pozitif yanları olabilir?
- Yalnızca sizinle aynı veya benzer görüşlere sahip insanlarla konuşmanın ne gibi negatif sonuçları olabilir?
- Başkalarının yankı odalarından çıkmalarına yardımcı olmak için ne tür önlemler alabiliriz?

Anahtar
Konu 4.

DEZENFORMASYON VE MİSENFORMASYON

ÖĞRENME HEDEFLERİ

- ✓ Öğrenciler, dezenformasyon, misenformasyon ve malenformasyon kavramlarını nasıl ayırt edeceklerini bilmelidir,
- ✓ Öğrenciler, toplumlarımızdaki yanlış bilgi tehlikesinin farkında olmalıdır.
- ✓ Öğrenciler, bir komplo teorisini nasıl tanımlayacaklarını ve mekanizmalarını nasıl anlayacaklarını bilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, bir komplo teorisinin kökenini ve amaçlarını anlıyor ve karşı bir söylem önerebilmelidir.

GİRİŞ

Nitelikli bilgi, demokratik bir toplumun düzgün işlemesi için bir ayrıcalıktır. İyi bilgi olmadan, vatandaşlar toplum yaşamını bilemez ve aktif olarak katılamaz.

Aksine, yanlış bilgi tehlike taşır. Tartışmalarda gerilimi teşvik eder ve yaratır ve önyargıları, klişeleri, önyargıları ve yankı odalarını güçlendirir.

Bu bölümde, öğrencilere medya okuryazarlığı eğitiminin temel kavramları tanıtılacaktır: dezenformasyon, misenformasyon, malenformasyon, dolandırıcılık, tıklama tuzağı (clickbait) ve komplo teorileri. Bu kavramlara odaklanacağız ve özellikle gençlere özel bir etkinlikle komplo teorileri üzerinde düşüneceğiz.

Dezenformasyon

İnsanlar «yanlış bilgi» veya dezenformasyon dediklerinde, **uydurulmuş, tahrif edilmiş veya çarpıtılmış ve halkı manipüle etmek** ve onları kendi görüşlerine dönüştürmek amacıyla bireyler, aktivistler veya siyasi görevliler tarafından kasıtlı olarak yayılan bilgilerden söz etmektedirler.

Yanlış bilgi yaymak bir toplum için zararlı olabilir: örneğin, **korku yaratmak** ve bir azınlık guruba karşı **nefreti körüklemek** için o gurubu hedef alabilir veya suçlayabilir.

Misenformasyon

Misenformasyon, kasıt olmaksızın yanlış bilgi paylaşma eğilimini ifade eder. Bu, bilgi ve kaynağı sorgulanmadığında ortaya çıkan çok yaygın bir durumdur. İnternette dolaşan çoğu yanlış bilgi, temelde misenformasyondur.

Son yıllarda, Avrupa'da yaşanan göç krizi meselesine genellikle birkaç dezenformasyon ve misenformasyon vakası eşlik etti; bunlardan birincisi, genellikle ikincisini besler.

ANAHTAR TANIMLAR

Göçmenleri itibarsızlaştırmayı veya onlara karşı nefret uyandırmayı amaçlayan çok sayıda yanlış bilgi, sosyal ağlarda, bloglarda ve web sitelerinde dolaştı. Mesela, Avrupa ülkelerindeki göçmenlere yönelik olduğu iddia edilen ayrıcalıklı muamele, yinelenen bir yanlış bilgi örneğidir.

Siyasetçiler, seçim amacıyla yararlanmak için, bazen yanlış bilgilere ilgi göstermiştir.

Bilgi, sıklıkla sahte veya uydurma olabilir ve ardından internette paylaşılabilir. Bilgisiz bir kişinin bu yanlış bilgileri okuyup sosyal medya hesabında paylaştığı andan itibaren dezenformasyondan misenformasyona geçmiş oluruz.

Dahası, son teknolojik gelişmelerle birlikte, hangi görüntülerin üzerinde oynandığını veya manipüle edildiğini söylemek giderek zorlaşmıştır. DeepFake video tekniklerinde durum budur. Bu manipülasyon tekniği, bir videodaki bir kişinin yüzünü değiştirmek için yapay zeka yazılımlarını kullanır. Bu nedenle, daha dikkatli olmayı ve kaynakların daha fazla doğrulanmasını gerektirir.

Son olarak, internet kullanıcılarının davranışlarının analizi, önyargı bölümünde gösterildiği gibi, genellikle olağanüstü, şok edici ve bölücü olan, kalitesiz bilginin kullanıcılar tarafından giderek artan bir oranda ilgi çekisi bulunduğunu göstermiştir. İnsanların bağlantılara tıklamasını sağlamak amacıyla tasarlanmış dikkat çekici ama yanıltıcı başlıklarda, yani tıklama tuzaklarında durum böyledir. Tıklama tuzağı, mutlak bir yanlış bilgi vektörü değildir ama hemen hemen her durumda internet kullanıcısının merakını uyandırabilecek bazen de şoke edecek, sansasyonel içeriği duyurur. Genellikle, tıklama tuzağının başvurduğu sitenin içeriği, ilan edilen başlıkla uyumlu değildir. Tıklama tuzakları, yalnızca sosyal ağlarda değil, belirli çevrimiçi medya sitelerinde de yıllardır yaygınlaşmaktadır.

Bazı tıklama tuzakları, dikkat çekici ama çoğu zaman yanlış başlıklarla, bilgisi olmayan tarayıcının ilgisini çeker. Kesin ve güvenilir kaynaklardan olmayan bu sansasyonel makalelerin arkasındaki tehlike, örneğin sağlıkla ilgili konular söz konusu olduğunda, çok büyüktür. Bazı durumlarda, bu makaleler, tropikal meyvelerin kullanılması yoluyla kansere çare olabilecek kadar ileri gidebilir ve potansiyel olarak insanların hayatını tehlikeye atabilir.

Algoritmik kişiselleştirme bölümünde kanıtlandığı üzere, web sitesi trafiği, tıklamalar veya reklam görüntülemeleri gibi yanlış bilgiler (Misenformasyon) kâr sağlar.

Aslında, İnternet açık bir alandır. Ayrıca, İnternet kullanıcılarının hassasiyetinden ve bazen de saflığından yararlanan veri yakalayıcılar ve fırsatçılar için bir kaynaktır.

YANLIŞ BİLGİDEN KOMPLO TEORİLERİNE

Dezenformasyon ve misenformasyon, demokratik bir toplumun düzgün işleyişi için gerekli iki olumsuz fenomendir. Ancak, çoğu zaman, bilgi akışında gezinmek için yeterli beceri ve yeteneklerden yoksun olan internet kullanıcılarının iyi niyetinden doğarlar.

Tersine, dezenformasyon kasıtlı bir tercihin ve yanlış bilginin yayılmasının sonucudur. Yanlış bilgi, kitleleri manipüle etmek için hazırlanan geniş projelerin bir parçasıdır ve kaygı ve güvensizlik duygularını artırmak için, insanların korkularına yönelik yaratılır.

Komplot teorileri, yeni bir fenomen olmamakla birlikte, internetin, özellikle de sosyal medyanın iç işleyişi sayesinde son yıllarda ilgi görmektedir.

Bir komplot teorisi, olayların gidişatını değiştirmek için gizlice yasadışı veya zararlı eylemler planlayan veya dünyayı ele geçirmeye çalışan küçük bir grup güçlü insanın varlığını göstermeyi veya ortaya çıkarmayı amaçlayan bir anlatı olarak tanımlanabilir.

Komplot teorisyenliği, organize bir komplonun sonucu olarak olayları veya fenomenleri yanlış sunma eğilimidir. Gerçeklerin genel olarak kabul edilmiş açıklamalarını reddeden ve bunların yerini karanlık amacı bilinmeyen bir komplot ile değiştiren bir düşünce tarzı veya tutumdur. Bunun çeşitli sonuçları vardır:

1. İnsanları kanıtlanmamış teorilere inandırır.
2. İnsanları bir güvensizlik ve yanlış anlama mantığına hapseder, bu da fikirlerin tartışılmasını sınırlar.
3. Elitleri kontrol altında tutmayı zorlaştırır ve gerçek siyasi suiistimali veya olası çıkar çatışmalarını ortaya çıkarır.
4. Hayali bir düşman etrafında fikir birliği oluşturmak için basit temsilleri vurgulayarak ve önyargılar üzerine inşa ederek, nefret söylemi üretir.

Komplo teorileri, belirli bir teoriyi desteklemek için manipüle edilen bir dizi hipotez ve argümandan gelmeleri bakımından yanlış bilgilerden farklıdır. Yanlış bilgi, bazen komplo teorisyenlerinin argümanlarında kullanılır, ancak her zaman teoriyle uyuzmaz.

Medya ve yanlış bilgi, algılanabilen olayın boyutunda **çok önemli bir rol oynar**. Birincisi, medyanın ihtiyatlılığı ve hatta kuşku uyandırıcı olması, komplo teorilerinin güvenilirliğini ve popüleritesini artırır; medyanın yozlaştığı veya siyasi sistemin etkisi altında olduğu görülen ülkelerde daha da fazladır. İkincisi, yanlış bilgi, komplo teorileriyle aynı mekanizmaları kullanır; örneğin, korkudan yararlanmak ve gerçekleri manipüle etmek gibi ve genellikle aynı konularla ilgilidir.

İyi bilinen bir komplo teorisi örneği: Illuminati

Dünyanın, küresel siyasi ve ekonomik dünyanın en güçlü insanların oluşturduğu aydınlanmış bir elit tarafından yönetileceği bu komplo teorisini hepimiz duymuşuzdur. Bu seçkinler, insanları dışarıda tutmak için gizli bir örgüt olarak hareket edecektir. Buna göre, gerçekte yaşanana herhangi bir uyumsuzluk (bir savaş, bir ekonomik kriz, bir terör saldırısı vb.), bu güçlü kişilerin gizlice oluşturduğu bir planın sonucu olarak açıklanmaktadır.

Bu teori, diğer komplo teorileri gibi, gerçeği anlama ihtiyacına cevap vermeyi amaçlar ve çevremizde olup bitenlerden ötürü duyulan yaygın bir memnuniyetsizlik içinde verimli bir ortam bulur.

Komplo teorileri, bazen çok karmaşık sorulara basit ve radikal bir yanıt sundukları için son derece etkilidir. Elitlerin güvensizliği ile beslenirler ve gelişirler ve bazen popülist teorilerde kendilerini gösterip, onları onaylayabilirler.

Ancak, bu teoriler derinlemesine düşünmeye ve dolayısıyla statükoyu değiştirmeye katkıda bulunmaz. Onlara inanan insanların korkularını doğrularlar. Komplolara inananların zulüm gördükleri ve mutlak, bazen insanlıktan çıkmış düşmanlara işaret ettikleri bir «onlara karşı biz» anlatısını desteklerler.

Bazı durumlarda, komplo teorileri tarafından belirlenen düşman, algılanan bir «etnik azınlığa» aittir (örneğin: Yahudi halkıyla ilgili komplo teorileri). Azınlıklar bazen insanların çoğunluğuna hükmetmek veya dünyadaki yanlışlardan sorumlu olmak için gizlice hareket eden gruplar olarak görülür. Bir günah keçisi olarak bu teoriler, bazı siyasi veya dini radikalleşme süreçlerinde önemli rol oynayabilir.

TEMEL ÇIKARIMLAR VE EYLEM ÇAĞRILARI

Görüşlerini genişlet ve kaynaklarını çeşitlendir

Öğretmenler, yanlış bilgilerden kaçınmak amacıyla, öğrencileri bir konunun daha eksiksiz bir resmini elde etmek için çeşitli kaynakları kullanmaya teşvik edebilir. Bu kaynaklar, siyasi yelpazede farklı görüşleri temsil etmelidir. «Yazar kimdir?» Gibi sorular “Bilgileri hangi medya yayınladı? Güvenilir olduğu biliniyor mu? « öğrencilerin bir haber makalesinin güvenilir olup olmadığını belirlemelerine yardımcı olabilir.

Doğruluk kontrolü, yanlış bilgilerin çoğalmasına bir cevaptır

Doğruluk kontrolü, gerçekleri (kaynaklar, yazar, yayın tarihi, bilginin uygunluğu vb.) Doğrulama eylemidir. Medya kuruluşları, bilgi arayanlar için önemli bir kaynak olan bilgi toplama ve doğrulama birimlerini giderek artan bir oranda kurma eğilimindedir. <https://onebravething.eu/share-wisely/> gibi web siteleri, öğretmenlerin ve öğrencilerin kolayca kullanabileceği bir doğruluk kontrol aracı sağlar.

Eleştirel düşün

Bilgi gerekli olduğundan, olası manipülasyondan mümkün olduğunca kaçınmak için güvenilirliğini ve şeffaflığını korumamız çok önemlidir. Bilgi kalitesi konusunda dikkatli olmanın ötesinde, okuduğunuz veya aldığımız içerik hakkında eleştirel düşünmek, manipülasyon veya dış etki riskinizi sınırlandırmanıza ve daha dengeli bir görüş oluşturmaya yardımcı olur.

Çevrimiçi dezenformasyonu bildir

Öğrencileri, sosyal ağlarda dolaşan yanlış bilginin ürettiği bir polemik yüzünden kendilerini mutsuz etmelerine izin vermeyin. Aksine, proaktif olun ve pozitif içeriği teşvik edin! Sizin gibi düşünen başkalarını da harekete geçirir ve çevrimiçi topluluğunuzu geliştirirsiniz.

ETKİNLİK

BİR KOMPLO VIDEOSUNUN ANALİZİ

SÜRE
1 saat

EKİPMAN
Tepegöz

ETKİNLİĞİN TANITIMI

Bu bölümde, komplo teorilerinin mekanizmalarının merkezine iniyoruz. Bu etkinlikte, gençler, komplo teorilerinde kullanılan görsel-işitsel mekanizmaları (korkunç müzik, robot sesi, sembol analizi vb.) belirlemek için birlikte çalışacak.

Alıştırmaya başlamadan önce, bir video projektörü kullanarak, internette tespit edilen bir video taslağını izleyin. Alıştırmayı daha kolay ve ilgili bir hale getirmek için komplo unsurlarının ve araçlarının açıkça tanımlanabileceği bir videonun bulunması, gerçekten iyi olur. Ardından, katılımcılardan, video gösterilirken not almaları ve video bittikten sonra da açıklamalarını ve izlenimlerini rapor etmeleri istenir. Kullanılan mekanizmaların bazı örnekleri şunlardır:

Rahatsız edici bir ortam: Korkunç müzik eşliğinde robotik veya gizemli bir sesin kullanılması (korku filmi havası).

Görsel efektler: çizimler, fotomontajlar veya «morphing» (bir yüzü dönüştürmek) teoriiyi özetleyebilir ve onu basit ve akılda kalıcı hale getirebilir.

İyi bir yapı: yapı, genellikle bilimsel bir boyut vermek için tarihsel unsurlardan başlamak gibi belirli bir mantığa dayanır. Ayrıca montaj (görüntü dizisi) de büyük ilgi görür.

Bilginin manipülasyonu: Bu, gösterinin çıkarlarına hizmet etmek için bir makalenin cümlelerinin, bir raporun veya bir bireyin sözlerinin bağlamından arındırılmasını içerir.

Belirsiz veya tamamen yanlış unsurlar: Sunulan teorinin sözde kanıtları arasında, bazı uydurma, çok belirsiz veya kanıtlanmamış unsurlar gösteriye sıkıştırılabilir.

Videonun sonunda katılımcılar gözlemledikleri mekanizmaları sözlü olarak anlatırlar.

Daha sonra, aşağıdaki gibi birkaç soruyla tartışmayı başlatabilirsiniz:

- Komplo teorileri neden bu kadar hızlı yayılıyor?
- Neden bu kadar çok insan bunlara inanıyor?
- Dezenformasyon düşüncelerimizi ve davranışlarımızı nasıl etkiler?
- Bunu nasıl değiştirebiliriz?
- İnternet bizi daha özgür kılıyor mu?

Anahtar
Konu 5.

NEFRET SÖYLEMİ VE DİJİTAL VATANDAŞLIK

ÖĞRENME HEDEFLERİ

- ✓ Öğrenciler, internetteki haklar ve görevler arasında ayırım yapabilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, internetteki nefret ve ırkçı mesajları tanımlayabilmeli ve çözebilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, nefret mesajlarına ve komplo teorilerine yapıcı bir şekilde yanıt verebilmelidir.
- ✓ Öğrenciler, sosyal ağları bilinçli ve yaratıcı bir şekilde kullanabilmelidir.

GİRİŞ

ANAHTAR TANIMLAR

Bu kitapçıkta daha önce gördüğümüz gibi, İnternet'in mümkün kıldığı dünyaya açılma ve bilginin çoğalması, kullanıcılar arasındaki bilgi alışverişinin eskisinden daha kolay yapılmasına olanak sağlıyor. Bununla birlikte, fikirlerin ve görüşlerin dolaşımındaki genişlemeye, **nefret dolu fikirlerin ve aşırı uçlardaki ideolojilerin dolaşımında artışa, bazı işlevlerin kötü niyetli kullanımında (kişisel bilgi korsanlığı, cinsel ve manevi taciz vb.) artış eşlik etmiştir.**

Bir açıklık ortamı olarak, internet, bazen birleşmenin ve karalamanın öne sürülebildiği bir yer haline geldi. Tüm bu unsurlar, bizi internet çağında ifade özgürlüğünün sınırlarını düşünmeye zorlamaktadır. İnternetin bireylerin çevrimiçi olarak özgüleştirilmesi için bir araç olarak kullanılmasına izin veren iyi uygulamalar nelerdir ve yeni dünyamızı temiz ve saygın tutmak için nelere karşı savaşmalıyız?

Bu bölüm, nefret söylemini tartışmayı ve öğrencileri dijital vatandaşlıklarını geliştirmek için yapıcı bir şekilde çevrimiçi nefret söylemini belirleme ve bunlara yanıt verme konusunda güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bölümdeki etkinlik, öğrencilerin sağlıklı çevrimiçi uygulamaları belirlemelerine yardımcı olacaktır.

Nefret söylemi

Bu kavram, **başkalarını reddetmeyi ve onlara karşı tiksinti duymayı** bir ifade, metin, ses veya görüntü biçiminde dile getiren **nefret ifadeleriyle** ilgilidir. Böyle bir nefret ifadesi kamuoyuna duyurulduğunda, orada bulunanları gruptan gelen baskı sonucunda, şuna ya da buna karşı nefretlerini kanıtlamaya - kendi tarafını seçmeye - ve bazen bu nefreti, benzer veya daha yüksek düzeylerde şiddet uygulayarak tekrar ifade etmeye teşvik edebilir. **Nefreti kışkırtmak** denilen şey budur.

Bu tür bir ifşaatin yayılması, bu kitapçıkta anlatılan kavramların talihsiz sonuçlarından biridir. Örneğin, bilişsel **önyargılar veya yankı odaları**, bireyin bir grup bireye karşı nefret veya öfke hissedene tek kişi olmadığını (bu nefret ve öfke haksız olsa bile) düşündürecek ve dolayısıyla bu nefreti vurgulayacak ve alevlendirecektir.

Komple teorileri ve misenformasyon, bu görüşleri haklı çıkarmak ve doğrulamak için "argümanlar" sunarak, bir bireyin belirli insanlar hakkında sahip olabileceği bazı önyargıları veya olumsuz görüşleri de ağırlaştıracaktır.

Kişilere ve yanlış anlamalara dayanan bu tür içerik, eleştirel düşünme eksikliğiyle birleştiğinde, aşırı genellemelere ve paranoya duygusuna ve bazen de gerçek şiddete yol açar.

Ancak, bu söylemlerin yayılmasına karşı mücadele etmenin, bu tür içeriklerin çevrimiçi ortamda görüldüğünde rapor edilmesi, çevrimiçi içeriğin web platformları tarafından denetlenmesi ve dijital vatandaşlık eğitimi gibi, yolları vardır.

Dijital vatandaşlık

Çevrimdışı yaşamda bir bireyin vatandaşlığını yaşaması, haklara ve görevlere saygı duymak anlamına geldiği gibi, bireylere, kimliklerine, fikir ve uygulamalarına yasal çerçeve içinde saygı duymak anlamına da gelir; dijital vatandaşlık, aynı değerleri (özellikle sosyal veya siyasi bir mahiyette) desteklemeyi amaç edinir.

Bu kavram, diğer bireylerle olan ilişkimize ve İnternet üzerinde "toplum oluşturma" şeklimize, diğer bir deyişle internet kullanıcılarının çevrimiçi davranış ve etkileşim biçimlerine atıfta bulunmaktadır. Gerçek hayatta sahip olduğumuz hak ve yükümlülükler çevrimiçi ortamda da aynıdır. **Davranışlarımız ve etkileşimlerimiz,**

başkalarının bizi çevrimiçi nasıl algıladıklarını da tanımlar ve aynı zamanda bu kavram, **çevrimiçi gizliliğimizi nasıl koruduğumuzla** da (ör. Şifreler, konum, internet geçmişi vb.) ilgilidir.

MLE, gençleri bu vatandaşlık için eğiterek, nefret söylemi üzerine eyleme geçebilir ve yeni sosyal medyayı daha saygın bir ortam haline getirebilir. Giderek daha sanal ve bağlantılı olan bir dünyada yaşadığımız için, örneğin ifade özgürlüğüyle ilgili olanlar gibi belirli «vatandaş» kurallarını hatırlamak veya kullanıcıları, kullandıkları web platformlarının kurallarını anlamaya (veya en azından okumaya) teşvik etmek çok önemlidir.

Bu, dijital vatandaşlığın, bizden internete ve onu nasıl kullandığımıza dair eleştirel bir bakış açısına sahip olmamızı istediği anlamına gelir; özellikle de paylaştığımız kişisel bilgiler söz konusu olduğunda, bazen bilmeden. Bu nedenle, sanal davranışımızın insanlar üzerinde gerçek bir etkisi olduğunu ve örneğin çevrimiçi tacizin gerçek bir hayat trajedisine yol açabileceğini, mümkün olduğunca hatırlamakta fayda vardır.

TEMEL ÇIKARIMLAR VE EYLEM ÇAĞRILARI

Seninkinden farklı bakış açılarını da oku ve dinle

Bu, öğrencilerin diğer gruplar hakkındaki varsayımlardan ve klişelerden kaçınmasına ve diğer grubun fikirlerinin nereden geldiğini anlamasına yardımcı olacaktır.

Polemiklere cevap vermekten kaçın

Öğrenciler sosyal medyada beğenme / yorum / paylaşım yapmadan, önce durup düşünmeye teşvik edilmelidir.

Çevrimiçi nefret söyleminden kaçın

Sosyal medyada nefret söylemi içeren gönderileri yanıtlamak yerine rapor edebilirsiniz.

Katıl

Web üzerinde organize olun ve bir blog, site, vlog, YouTube kanalı vb. oluşturun. Bu eğitimin nihai amacı, gençlerin web'i bireysel ve kolektif onaylama ama aynı zamanda düşünme, tartışma ve katılım için bir alan haline getirmek üzere sahiplenmelerini sağlamaktır.

Haklarını bil (... ve de görevlerini)

Ülkenizde basın ve ifade özgürlüğünü koruyan ve düzenleyen yasaları bilin. (çevrimiçi platformlarda haklar / genel hükümler ve şartlar).

ETKİNLİK

ÇEVİRİMİÇİ İYİ DAVRANIŞLAR TABLOSU

SÜRE
30 dakika

EKİPMAN

Bir bilgisayar, PowerPoint, duvar kağıdı veya beyaz duvar, video projektörü veya isteğe bağlı pano (bilgisayar veya tahta yoksa): Basılı belgeler

ETKİNLİĞİN TANITIMI

Alıştırma, katılımcılar tarafından doldurulacak bir tablodan ve internetteki birkaç olası davranışın bir listesinden oluşmuştur. Katılımcılardan, bu uygulamaları / davranışları iyi ya da kötü olduğunu düşündükleri uygulamalar olarak sınıflandırmaları istenecektir.

Ek olarak, bu etkinlik için diyalog ve tartışma esastır: bu nedenle katılımcılardan seçimlerini gerekçelendirmeleri istenir.

Bu etkinlik, öğrencilerin tartışma becerilerini geliştirirken pozitif ve saygın dijital vatandaşlığı teşvik eder.

ETKİNLİK TALİMATLARI

1. Öğrencileri iki veya üç gruba ayırın ve tahtada veya bir video projektörü (veya kağıt üzerinde) yardımıyla iyi uygulamalar tablosunu sunun.
2. Katılımcılar tarafından sıralanacak bu birkaç teklif örneğini tek tek sunun:
  - Bir yayının altındaki nefret veya şiddet içeren bir yorumu rapor etmek,
  - Arkadaş listenizdeki herkesi kabul edin,
  - Bir sosyal ağda bir kullanıcıyı engellemek,
  - Bir video yorumunda aşağılayıcı bir kişiyle tartışmak,
  - Adresinizi veya kişisel bilgilerinizi verin,
  - Arkadaşlarınıza sormadan bir fotoğrafını yayınlayın,
  - Tüm sosyal ağlar için aynı parolayı kullanın,
3. Her yanıt, gruplar tarafından tartışılmalı ve aşağıdaki yansımalara dayalı bir mini tartışma başlatmalıdır: İfade özgürlüğü, nefret içerikli içeriğin ölçülmesi, komplo, hakaret vb.
4. Etkinliğin bu ucunda, aşağıdaki gibi birkaç soruyla tartışmayı başlatabilirsiniz:
  - İfade özgürlüğünün sınırlarına kim karar veriyor?
  - Görüş nedir?
  - Bir görüş doğrulanmış gerçeklerden muaf olabilir mi?
  - Dijital vatandaş olmak ne demektir?

BİR ÇEVİRİMİÇİ DERGİ OLUŞTURMAK

Çevrimiçi bir dergi oluşturmak, bir simülasyon alıştırmaları yoluyla öğrencileri medya okuryazarlığı konusunda eğitmeyi sağlar. Gazeteciliği ve medya okuryazarlığıyla ilgili konularını (gerçek kontrolü; kaynakları çeşitlendirmek) anlayabileceklerdir. Bu tip eğitim etkinliklerinin amacı, gençleri dergide belirli bir rol vererek güçlendirmektir. Böylelikle gençler, fikir ve ifade özgürlüğü konularında somut olarak kendilerini ölçmeye ve temel temalar üzerinde tartışmaya yönlendirilir.

Bir dergi oluşturmak, öğrencilerin becerilerini geliştirirken (eleştirel düşünme, takım çalışması) ve karakter oluştururken (merakı, sebatı teşvik ederek) temel bilgileri edinmelerine de yardımcı olur. Gençler, ayrıca araştırma ve yazma becerileri de kazanır ve eleştirel düşünme becerilerini hem toplu hem de bireysel bir alıştırmada test edebilirler.

Çevrimiçi bir dergi oluşturmak, tek seferlik bir etkinlik olabilir. Öğretmenler, öğrencileri, yıl boyunca sürdürülebilir olacak bir okul gazetesi oluşturmaya da teşvik edebilir. Aşağıdaki adımlar, öğrencilerine kendi web dergilerini oluşturabilecekleri küçük bir atölye düzenleme konusunda öğretmenlere rehberlik edecektir.

BAŞLARKEN

İlk görev, projeyi hayata geçirecek ve sonuna kadar destekleyecek, motivasyonu yüksek öğrencilerden oluşan bir takım kurmaktır.

Bu «çekirdek» yayın kadrosu, aşağıdakilerden sorumlu olacaktır:

- Makaleler yazmak,
- Dergi için fotoğraf ve video çekmek / bulmak,
- Röportaj yapılacak kişileri bulmak, onlarla röportaj yapmak **ve röportajları yazmak**,
- Derginin sosyal medyada yayınlanması,

Bunu yapmanın en etkili yolu, yayın kurulunun düzenli toplantıları organize etmektir, böylece herkes tercihlerine ve yeteneklerine göre derginin yapımındaki rolünü bilecektir. Yayın kurulunun ilk toplantısında öğrencilere baş editör, editörler, yazarlar, düzenden sorumlu tasarımcılar gibi farklı roller atayabilirsiniz.

BIÇİM VE KİMLİK GELİŞTİRMEK

- Derginin amacı nedir? *Mümkün olduğu kadar çok gencin kendilerini ifade etmesine izin verin; onları belirli bir konu hakkında kendi tartışmalarını oluşturmaları yönünde teşvik edin.*
- Hedef kitlenizi belirleyin: Okuldaki öğrenciler mi? Bir kulübün üyeleri mi? Bütün bir topluluk mu?
- Bir yayının ilkesi belirleyin: Yayın ilkeniz, kullanılan tonu, amaçlanan hedefi ve ayrıca tema ve konu seçimini belirler. Öğrencilerin birlikte yaşama, çevrimiçi nefret söylemiyle mücadele ve sahte haberlerin yayılması gibi ana temalar üzerine yazmalarını öneririz.
- Derginize bir ad verin.

İÇERİK SEÇİMİ: KONU, AÇI, AMAÇ

Yayın kurulu toplantısına ev sahipliği yaparken, aşağıdaki sorular, öğrencileri dergiye eklemek istedikleri içeriği seçmeye yönlendirmelidir.

1. Neyle ilgili yazmak istiyorum? (Konu)
2. Bu konuyla ilgili yeni veya son zamanlarda bir değişiklik oldu mu? Tamamen yeni konular enderdir. Hemen hemen her konuda, birisi bunun hakkında zaten bir şeyler söyledi. Bu iyi. Makaleniz için tamamen yeni bir konu keşfetmenize gerek yok. Bunun yerine, bir konuya başka bir açıdan bakmanız gerekir. Bakış açınız, konu hakkındaki benzersiz bakış açınız veya görüşünüzdür.
3. Makalede vermek istediğim mesaj tam olarak nedir? (Amaç)
4. Bu belgeyi kim okuyacak ve beklentileri ne? (Okuyucular)

DERGİNİN YAYINLANMASI

Hazır olduğunda, dergiyi, tercihlerinize, hedeflerinize ve hedef kitlenize göre çevrimiçi veya basılı olarak yayınlatabilirsiniz. <https://fr.calameo.com/> web sitesi, bir web dergisinde pdf yayınlamak için harika bir araçtır.

ARAÇLAR :

CANVA

Canva, kapsamlı fotoğraf düzenleme bilgisi veya deneyimi olmadan fotoğrafları düzenlemenize olanak sağlayan ücretsiz bir grafik tasarım platformudur. Profesyonelce tasarlanmış şablonları kullanarak dergiler, davetiyeler, kartvizitler, el ilanları, ders planları, oluşturmanıza, arka planları yakınlaştırma ve daha fazlasını kolayca yapmanıza olanak sağlar.

Platformdaki araçlar, aşağıdakileri yapmanıza yardımcı olur:

- İçeriğiniz için doğru dergi şablonunu seçme,
- Metin ve sayfa ekleme, değiştirme, düzenleme ve silme (çeşitli yazı tipleri ve renkler arasında seçim yapabilme),
- Biçimlendirme tercihleri arasında seçim yapma,
- Fotoğraflar, sesler, videolar ve diğer web sitelerine bağlantılar ekleme,
- Tasarımınızı PDF olarak indirme ve Calaméo'da yayınlama.

► **CANVA KILAVUZUNA BAKIN**

WORDPRESS/WIX

Yıl boyunca sürececek bir dergi oluşturmak istiyorsanız, bu iki araç harikadır. Her ikisi de ücretsizdir ve öğrencilere bir blog oluşturma olanağı sağlar.

ReNews

Bringing fresh eyes
to media literacy

Project ReNews, Medya, Bilgi ve Okuryazarlık (MIL) becerilerini geliştirmeyi amaçlayan Erasmus + Avrupa Birliği Programı tarafından finanse edilen bir eğitim projesidir. ReNews, yeni nesil vatandaşları doğrudan içeren yenilikçi programlar aracılığıyla medya okuryazarlığını teşvik eder. Öğrencilere (14-18 yaş arası) sosyal ağlarda dezenformasyonu ve nefret söylemini daha iyi tespit etmek ve kınamak için gerekli tüm araçları sağlayarak, Avrupalı öğrencileri eleştirel zihinlerini oluşturmaları için güçlendirmeyi amaçlıyoruz.

Project ReNews, radikalleşmenin önlenmesi ve medya okuryazarlığı konularında uzmanlaşmış bir sivil toplum kuruluşu olan **Groupe SOS Solidarités (Fransa)**; her türden kutuplaşma, nefret ve aşırılıkla ilgilenmeyi amaç edinmiş bir düşünce kuruluşu olan **Institute for Strategic Dialogue (İngiltere)**; Gençler arasında yurttaşlık eğitimi alanında aktif bir vakıf olan **Civis Polonus (Polonya)**; Medya eğitiminde uzmanlaşmış bir sosyal girişim olan **Mouvement Up (Fransa)** ve Türkiye'nin ilk Teknoloji lisesi olan **TINK (Türkiye)** arasında kurulmuş bir ortaklıktır.

Avrupa Komisyonu'nun bu yayının üretimi için desteği, yalnızca yazarların görüşlerini yansıtan içeriklerin onaylandığı anlamına gelmez ve burada yer alan bilgilerin herhangi bir şekilde kullanımından Komisyon sorumlu tutulamaz.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ISD | Powering solutions
to extremism
and polarisation

MOUVEMENTUP

Tink | Teknoloji ve
İnsan Kolejleri

**ÇALIŞMA
KÂĞIDI
TÜRKİYE**

TÜRKİYE BAĞLAMINDA MEDYA OKURYAZARLIĞI V 2.0

ELE ALINAN ANA TEMALAR

TEKRARLAYAN PEDAGOJİK ÖNERİLER

Medya okuryazarlığı, çeşitli biçimlerde mesajlara erişme, bunları analiz etme, değerlendirme ve iletme becerisidir. Medya okuryazarlığı, dünyada son otuz yılda büyük ilgi gördü. Son dönemde Türkiye’de RTÜK (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) ile MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) işbirliği ile medya okuryazarlığı eğitimi konusunda önemli çalışmalar gerçekleştirildi. İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda seçmeli medya okuryazarlığı dersi verilmeye başlandı.

Türkiye’de Medya Okuryazarlığı’nda sıklıkla vurgulanan noktalardan biri de çocuğun istismardan ve nefret söyleminden korunmasıdır. Ancak, çocuğun menfaatlerine göre oluşturulmuş kapasitesini kullanabilme becerisine sahip olmadığı sürece çocuk ezberden kurtulamayacaktır.

- Çevreye duyarlı, soruna duyarlı ve içerik filtrelili bir kişi olmak için medyayı farklı bakış açılarından okumak.
- Televizyon, video, sinema, reklam, yazılı ve online medyadaki mesajları çözümlenme, değerlendirme ve aktarma becerisinin nasıl elde edileceği.
- Yazılı, görsel ve işitsel medyaya eleştirel bir bakış açısı nasıl elde edilir.
- Nasıl bilinçli bir medya okuryazarı olunur.
- Sosyal hayata daha aktif ve yapıcı katılmak
- Kamu ve özel yayıncılığın daha olumlu pozisyonlara taşınmasında duyarlılık yaratılmasına nasıl yardımcı olunur.

1. Kişiler 4’lü gruplara ayrılır. Her gruba bir hikaye hakkında bazı anahtar kelimeler verilir. İlgili gruplar miro uygulaması üzerinden bu kelimelerle bir haber akışı oluşturur. Her gruptan bir sözcünün oluşturulan haberi sunması istenir. Diğer gruplar da oluşturulan haberlerin medya okuryazarlığı ilkelerine uygunluğunu değerlendiriyor.
2. Katılımcılara bir konu verilir. Örneğin covid 19 ile ilgili bir aşı haberi. Bu habere uygun olarak canva üzerinde bir poster veya haber görselleri tasarlanması isteniyor. Ardından tasarlanan görsellerin medya okuryazarlığına uygunluğu tartışılır.